

ביאורים

חז"ל קבעו "הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה - שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות" [אבות פרק ב' משנה א']. אפשר ללמוד ממשפט זה שני דברים: א - ישנן מצוות קלות וישנן מצוות חמורות, ב - אף-על-פי-כן אין לזלזל באף מצוה, משום שאיננו יודעים כמה גבוהה וחשובה היא כל מצוה, אפילו קלה שבקלות.

רבי יוסף אלבו ממשיל רעיון זה לפעולת כל תרופה לעומת מחירה בחנות של כל אחת מהן. הרוקח יקפיד לציין שיש לקחת את כל התרופות אף-על-פי שבמרשם הרופא יש תרופות יקרות ויש תרופות זולות, משום שלכל אחת מהן יש תועלת אחרת. הוא בודאי לא ייתן לחולה רק את התרופה היקרה, כי למרות מחירה היקר, היא אינה פותרת את המחלות כולן. אנו מבינים שלכל תרופה יש תפקיד אחר - חלקן מועילות ללב ולכבד, וחלקן לכאבי פרקים. כדי להגיע למצב אופטימלי יש לקחת את כל התרופות.

בתורה ישנן רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד כל האיברים שבגוף. כמו שאף אדם לא יוותר בקלות על איבר כלשהו בגופו, אפילו הוא איבר מרכזי פחות, כך לא נוותר על אף מצוה. השלמות של הקומה הרוחנית באדם תלויה בקיום כל המצוות שהאדם ראוי להן ויכול לקיימן.

רבי יוסף אלבו כותב שלמצות התפילה יש יתרון בדבר מסוים על שאר המצוות. היא אינה מסווגת רק לשכר ספציפי - אריכות ימים, רפואה, פרנסה טובה וכדומה. באפשרותנו להתפלל ולבקש כל דבר העולה על לבנו, וברצות ה' גם נקבל זאת.

התפילה היא פנייה לבורא עולם, היא מבטאת יותר מכל את הקשר שלנו עם ה'. ייתכן שהסיבה לכך היא שלתפילה יש כוח להשפיע עלינו את כל הטוב מאת ה', כי כל עניינה הוא עצם הקשר שלנו עם ה'. דברים אלו יתבארו בהמשך בעזרת ה'.

הרחבות

• תורה ותפילה כנגד כולם

הסגלה המיוחדת אשר... תועיל לכל הדברים. רבי יוסף אלבו מחדש שיש בתפילה מעלה יתרה על כל המצוות. מצד שני, כל בוקר אנו אומרים בתפילה "ותלמוד תורה כנגד כולם", ואם-כן התורה מעולה מהתפילה. נוסף לכך, הרמב"ם אומר כי תלמוד תורה גדול מתפילה [הלכות ברכות ו, ח] ולכאורה הוא חולק על רבי יוסף אלבו. כיצד ניתן להבין את צדדי המחלוקת?

כותב רבי צדוק הכהן מלובלין: "תורה ותפילה צריכים שניהם ביחד לאדם" [צדקת הצדיק ריא], ומבאר את היחס בין התורה והתפילה:

הגמרא מספרת על רבי אמי ורבי אסי שהתפללו באותו מקום בו למדו [ברכות ח.]. ואמרו: "כל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו" [יבמות קט.]. מבאר ר' צדוק: "עניין התפילה - ההכרה שהוא חסר ומבקש לה' יתברך שימלאנו. ועל ידי התורה יחשוב שהוא מלא ואז אפילו תורה אין לו" - אם האדם חושב שהוא יתעלה רק מלימוד תורה, אך אינו יודע לעמוד לפני ה' שיושיע אותו מחסרונותיו - הרי שהוא אינו מתעלה כלל, "כי לא נתנה תורה אלא לחסרים ומכירים חסרונם ומבקשים לה' יתברך שיושיעם". מעלה זו של התפילה היא המודגשת בדברי רבי יוסף אלבו.

מצד שני, אמרו: "המאריך בתפילתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב... מאי תקנתיה (מה תקנתו)? יעסוק בתורה" [ברכות לב.], ישנו יתרון לתורה, כי היא ממלאת את האדם בידיעת אמיתות מוחלטות על העולם, לעומת התפילה, שבה האדם מעלה רצונותיו וספק יקבל בקשתו ספק לא יקבל. נראה לומר, כי הרמב"ם הדגיש את יתרון התורה מצד זה.

פרק עשרים

משל הערך
השונה של
תרופות

אף על פי שהתפילה מצוה ממצוות התורה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה בספרי "ולעבדו בכל לבבכם" [דברים יא, יג], זו תפילה, ואמרנו גם כן הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות [אבות ב, א], לא מפני זה נאמר שיהיה מתן שכרן של מצוות שוה, ושללא תהיה אחת מהן גדולת הערך וגדולת השכר יותר מאחרת, אבל זה כמי שאומר על סמי הרפואה הוי זהיר בסם שאינו יקר הערך כמו בסם שהוא יקר הערך, שכלם מועילים תועלת גדולה לגוף, שלא בעבור זה נאמר שלא יהיה לקצת הסמים יתרון על קצת, אבל יאמר זה בעבור שהראונד דרך משל שהוא סם יקר הערך מאד והסרנגאן שאינו יקר הערך כל כך, שראוי שיהיה זהיר בשניהם אף על פי שאין ערכם שוה, לפי שכל אחד מהם יש לו סגלה בפני עצמו מועילה לגוף האדם בכלל, שכן שהראונד יש לו סגלה לרפאות תחלואי הכבד, כן הסרנגאן יש לו סגלה לרפאות תחלואי הרגלים והשוקים והבדפנים, שגם זה מועיל לגוף האנושי, ומכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם ענין ותועלת בפני עצמו לפי מקומו שאין ערכם שוה, שהראונד יש לו סגלה לרפאות אבר ראשי, והסרנגאן אף על פי שיש לו סגלה מיוחדת בפני עצמו, אינו מרפא אבר ראשי.

אין ערך המצוות
שוה

וכן המצוות, אף על פי שכל אחת מהם יש לה סגלה ותועלת כללי מצד היותה מצוה השם, שזה תועלת כולל כל המצוות, וראוי שנהיה לפי זה במצוה קלה כמצוה חמורה, מכל מקום אין ערכם שוה, כי כל אחת יש לה סגלה מיוחדת בפני עצמה ותועלת מיוחד מצד היותה המצוה ההיא המיוחדת, וראוי שיהיה יתרון לקצתם על קצת מהצד.

התפילה מועילה
לכל הדברים

ועל כן אני אומר שמצוות התפילה עם היותה אחת ממצוות התורה וראוי שיקבל עליה שכר כולל^ו כעל כל אחת מהן, הנה מצד עצמה יש לה יתרון גדול על כל אחת מהן, וזה, שכל מצוה מצד עצמה תתן שכר מיוחד, כמו שתמצא בשלוח הקן: "למען ייטב לך והארכת ימים" [דברים כב, ז], ובצדקה: "פי בגלל הדבר הזה, יברכך ה' אלהיך, בכל-מעשך, ובכל משלח ידך" [דברים טו, י], ומצוות התפילה הסגלה המיוחדת אשר לה מצד עצמה הוא ענין כולל^ו שהיא תועיל לכל הדברים^ו, שהרי נמצא אותה שתועיל לרפאות החולים כמו שהועילה לחזקיה: "שמעתי את תפלתך וגו' הנני רפא לך ביום השלישי תעלה בית ה'" [מלכים ב כ, ה]. ותועיל להציל ממות, שהרי קשטאו ושראל בעגל נאמר למשה: "הרף ממני ואשמידם" וגו' [דברים ט, יד], ונצולו בתפלת משה, וכן יונה נצול בתפלתו ממעי הדגה.

דוגמאות לדברים
שהתפילה
מועילה להם

ותועיל לפקד עקרות, ויעתר יצחק וגו' [בראשית כה, כא], ויעתר לו ה' וגו', וכן נפקדה חנה בתפלתה [שמואל א, א]. ותועיל לרעב, ויהי רעב בימי דוד שלש שנים וכו' ויבקש דוד את-פני ה' [שמואל ב כא, א]. ותועיל למלחמה, אמר הכתוב במלחמת סנחריב: "ויתפלל חזקיהו המלך וישעיהו בן אמוץ הנביא על זאת ויזעקו השמים וישלח ה' מלאך ויכחד כל גבור חיל ושר ונגיד במחנה מלך אשור" וגו' [דברי הימים ב לב, כ-כא].